

Құрметті депутаттар!

Қазақстан Республикасында дене шынықтыру және спорт **2050 жылға дейінгі, 2030 жылға дейінгі, 2020 жылға дейінгі Қазақстанның даму стратегиясында**, сондай-ақ Үкіметтің мемлекеттік және салалық бағдарламаларында, соның ішінде Агенттіктің 2012-2016 жылдарға арналған Стратегиялық жоспары мен 2011-2015 жылдарға арналған «Саламатты Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде қабылданған Қазақстан Республикасында дене шынықтыру мен спортты дамытудың 2011-2015 жылдарға арналған салалық бағдарламасында белгіленген мемлекеттік саясаттың бағыттары бойынша дамуда.

Осы орайда, спорт саласындағы мемлекеттік саясаттың басым бағыттарының бірі қазақстандықтардың дені сау ұлт болып **қалыптасуын қамтамасыз етуге және дамытуға** негіз болатын - бұқаралық спортты тиісті деңгейде дамыту үшін жағдай жасау болып табылады.

Бұған қоса, аталған Салалық бағдарлама халықтың салауатты өмір салтын қалыптастыруға, барлық санаттағы тұрғындардың дене шынықтыру және спортпен айналысуына жағдайлар жасауға, олардың спорттық ғимараттарға қолжетімділігін қамтамасыз етуге және спорт саласында кадрлар даярлау жүйесін және спорт резервін даярлау жүйесін жетілдіруге бағытталғанын атап өткім келеді.

Агенттік үздік әлемдік тәжірибені зерттеп, оны жинақтау мен жүйелеу нәтижесінде, әлемнің барлық елінде дене тәрбиесі жалпы білім беру мектептерінің оқу бағдарламаларына енгізілгенін және бұған қоса, сабақтан тыс қосымша әр түрлі спорттық жұмыстар жүргізілетінін байқадық.

Аталған тәжірибе негізінде Финляндия мемлекетін атап өткен жөн. Бұл мемлекет «Спорт барлығы үшін!» 13 Бүкіләлемдік конгрессте айтылып өткендей, 5,3 млн. адам санының 90 пайызы спортпен жүйелі түрде шұғылданатын әлемдегі жалғыз ел. Сонымен қатар, әлемдегі халықтың 60 пайызы қажетті физикалық жүктемемен қамтамасыз етілмеген, осы себепті жастар арасында да диабет, сколеоз және остехандроз ауруларымен шалдыққан адамдар саны өсуде.

Сонымен қатар, АҚШ мемлекетінің тәжірибесі де қызығарлықтай, бұл елдің Сенаты 1987 жылғы желтоқсанда дене тәрбиесі мәселелері туралы

қарар қабылдады, бұл құжатқа сәйкес бастауыш мектептердің оқу жоспарларына күн сайын дене шынықтыру сабағы енгізілген.

Міндетті түрде жүргізілетін дене шынықтыру сабақтарымен қоса мектептердегі спорт клубтарының дамыуына үлкен көңіл бөлінуде, қазіргі таңда олардың саны 25 мыңның көлемінде.

Осы орайда, әлемдік тәжірибені ескере отырып, Агенттік әкімдіктер және мүдделі мемлекеттік органдармен бірлесіп балалар аула клубтары және **спорттық үйірмелер жүйесін кеңейту**, әр мектепте спорт клубын және спорт түрлері бойынша мамандандырылған сыныптарды құру бойынша шаралар қабылдауда.

Білім және ғылым министрлігімен бірлесіп елде мектеп және студенттік лигаларды дамыту бойынша жоба іске асырылуда. **Өткен жылдың қараша айынан бастап** мектепішілік жарыстар – аудандық - (қалалық) – облыстық – республикалық финал принципі негізінде **балалар арасында көп сұранысқа ие болған спорт түрлері бойынша мектеп лигасының жарыстары ұйымдастырылуда.**

Жаңа оқу жылынан бастап мектеп лигасын және депутаттардың бастамасымен осы жылдың басынан басталған 6-10 сынып оқушылары спорттың 32 түрінен қатысатын жаңа «Жас Барыс» - «Барсиада» мектеп спартакиадасы жобасын біріктіру жұмыстары жүргізілуде.

Студенттік спортқа да назар аударуымыз қажет.

Өткен жолы баяндағанымдай, Агенттік студенттік лига жарыстарын өткізу үшін «Сұңқар» дене шынықтыру-спорттық бірлестігінің қызметін жандандыру шеңберінде елдегі ЖОО-да және колледждерде спорт клубтары желісін дамыту бойынша Білім және ғылым министрлігімен бірлескен жұмыс жүргізуде. Қазіргі таңда, елімізде **56 студенттер клуб** жұмыс істеуде (2011 жылы – **25**), алайда, бұл жеткіліксіз деп санаймын.

Бізге студенттер арасында спортты **насихаттау, спорт инфрақұрылымын және волонтерлікті дамыту бойынша дереу шаралар қолдану қажет.** Бұған қоса, волонтерлік жүйесін жастар арасына енгізу студенттерге тікелей байланысты екенін және бұл мәселенің шешілуі **2017 жылғы Алматы қаласындағы 28-ші қысқы Универсиадаға** дайындалу қарсаңында өте маңызды екенін атап өткім келеді.

Кадрлық әлеуетті дамыту бойынша қойылған міндеттерді ескере отырып, Агенттік елімізде және шетелде Қазақстан Республикасы Президентінің «Болашақ» халықаралық стипендиясы шеңберінде **спорт саласында кадрлар даярлау, қайта даярлау және біліктілігін арттыру**

жүйесін жетілдіру бойынша жұмыс жүргізуде. Атап айтқанда, Ресей Федерациясында **спорт және спорттық ғимараттардың менеджменті, спорт маркетингі, спорт түрлері бойынша жаттықтырушылар мен нұсқаушыларды даярлау** мамандықтары бойынша оқу жүргізіледі.

Жоғарыда баяндалғандармен қатар, спорт саласындағы ұлттық біліктілік жүйесін жетілдіру мәселелері пысықталуда, ағымдағы жылдың соңына дейін **жоғарыда көрсетілген маманыдықтар мен кәсіптер бойынша кәсіби стандарттар әзірлеу** жұмыстарының бірінші кезеңін бітіру жоспарлануда. Салада статистикалық есеп жүргізудің жаңа әдістемесі әзірленуде.

Бұқаралық спортты дамыту мәселелері бойынша ескере кететін жайт, жылдан жылға өткізіліп жатқан спорттық-бұқаралық іс-шаралар саны өсуде.

Жергілікті жерлерде бұқаралық спортты дамытуға жағдайлар жасау және тұрғындардың бос уақытында спортпен шұғылдануды ұйымдастыру мәселелеріне көп көңіл бөлінуде.

2012 жылдың қорытындысы бойынша дене шынықтырумен және спортпен шұғылданатын азаматтар **21,6%**-ды құрады.

Олимпиадалық емес спорт түрлері де қарқынды дамуда. Қазақстан спортшылары ең маңызды жарыстарға қатысты. 2012 жылы бұл спорт түрлері бойынша жалпы **316 медаль қоржынға салынды**, соның ішінде **126** – алтын, **103** – күміс, **87** – қола.

Мүгедектер арасындағы спорт та даму үстінде, бұған мүгедек-спортшыларымыздың халықаралық жарыстардағы жетістектері дәлел. **Лондан қаласындағы (Ұлыбритания) 14-ші жазғы Паралимпиада ойындарында үш спортшымыз бірінші ондықтан орын алды.**

Барлығы халықаралық жарыстарда дене мүмкіндіктері шектеулі спортшыларымыз **53 медальға ие болды**, соның ішінде **9** алтын, **19** күміс, **25** қола медаль бар.

Ұлттық спорт түрлері де қарқынды даму үстінде, спортшыларымыз халықаралық жарыстарда **226 медаль** ұтып алды, оның ішінде **73** алтын, **66** күміс және **87** қола медаль.

Елбасымыздың қолдауымен қабылданып жатқан шаралардың арқасында дене шынықтыру және спорт саласы үздіксіз даму үстінде, бұған айқын дәлел - ұлттық құраманың 2012 жылы Лондан қаласындағы XXX жазғы Олимпиада ойындарына қатысу қорытындысы.

Тұңғыш рет халықаралық спорт аренасында спортшыларымыз 7 алтын, 1 күміс және 5 қола медальға ие болды.

Ресми спорттық іс-шараларда, әлем чемпионаттарында, әлем кубоктарында, Азия чемпионаттарында және халықаралық турнирлерде иеленген **жалпы медальдар саны мыңға жетіп қалды.**

Елбасының **«Қазақстанды әлеуметтік жаңғырту: жалпыға ортақ еңбек қоғамына қарай жиырма қадам»** атты мақаласында берілген тапсырмасын орындау мақсатында ү.ж. 1 шілдеден бастап жаңа бөлек «Қазспорт» телеарна іске қосылды.

Құрметті депутаттар!

Ал қазір дене шынықтыру және спорт саласындағы проблемаларға тоқталуға рұқсат етіңіздер.

Білім және ғылым министрлігінің деректеріне сәйкес, оқушылардың жалпы санынан алғанда спорт секцияларында айналысатын орта білім беру ұйымдарындағы оқушылардың үлесі 2012 жылы **27,7%** немесе **687 мың адамды құрады.**

Алайда, бұл айтарлықтай жоғары көрсеткіш емес және бұл жағдай іс жүзінде төрт себеп бойынша төмен деңгейде болып отыр.

Бірінші: 2012-2013 оқу жылдары білім беру ұйымдарында Президенттік сынақты тапсыру үшін **580 мыңнан астам оқушы** қатысты. Оның ішінде, **17 мыңы** Президенттік деңгейден өтті, **ал 48 мыңы** – Ұлттық деңгейді тапсырды, бұл оқушылар мен студенттердің көп бөлігінің денсаулығы төмен екенінің дәлелі болып табылады.

Қазіргі таңда Президенттікті сынақты танымал ету мақсатында Агенттік оның құрамына, тапсыру нормативі мен тәртібіне өзгерістер енгізуде, бұл өзгерістерді ағымдағы жылдың аяғына дейін бекітуді жоспарлап отырмыз.

Екінші: 7 мың 636 жалпы білім беру мектептерінің тек қана 5 мың 451-і спорт залдарымен қамтылған.

Бұған қоса, олардың **материалдық-техникалық** жабдықталуы қазіргі күнге дейін оқу процесіне қажетті деңгейдегі талаптарға сәйкес келмейді. Спорттық құрал-жабдықтардың жетіспеушілігі, әсіресе ауылдық мектептерде өткір сезіледі.

Білім және ғылым министрлігінің деректеріне сәйкес облыстардың және Астана, Алматы қалаларының жалпы білім беру мектептерінің спорттық жабдықтармен орташа қамтамасыз етілуі **67,4% құрады**.

Спорттық жабдықтармен төмен деңгейде қамтылу Ақтөбе (**42%**), Ақмола (**55%**), Оңтүстік Қазақстан (**56,2%**), Маңғыстау (**57,6%**), Жамбыл (**59%**) облыстарында әлі өзгеріссіз қалып отыр.

Ал еліміздің басқа өңірлерінде қандай шаралар қабылданғаны туралы осы уақытқа дейін белгісіз.

Үшінші себеп: Бүгінгі таңда, Білім және ғылым министрлігінің деректері бойынша дене тәрбиесі пәнінің 20 мыңнан астам педагогтарының тек 63%-ы ғана сыныптан тыс уақытта спорттық-сауықтыру жұмыстарын тұрақты түрде жүргізеді және базалық лауазымдық жалақыдан (бұдан әрі - БЛЖ) 45% мөлшерінде үстеме ақы алады.

(БЛЖ - 17697 теңге

БЛЖ-дан 45% - 7964 теңге.)

Жергілікті атқарушы органдарға мектептердегі дене шынықтыру пәнінің мұғалімдерін жоғарыда көрсетілген қосымша ақымен қамтамасыз ету жөнінде шаралар қабылдауды ұсынамыз.

Төртінші себеп мүмкіндігі шектеулі балалар үшін бейімді дене шынықтыру жоқ, мұндай балалардың саны 2012 жылдың қорытындысы бойынша 151 мыңды құрайды және олардың саны бірте-бірте артып келеді (2011 ж. – 149 043).

Соның ішінде **20 мыңнан астам мектеп оқушысының ғана** денсаулық жағдайы бойынша медициналық топтарда немесе «Денсаулық топтарында» айналысу мүмкіндігі бар. Бұл ретте оларда өтетін сабақтарды арнайы білімі бар мұғалімдер жүргізуі тиіс, алайда қазіргі уақытта Қазақстанның бір де бір жоғары оқу орнында мұндай мамандар дайындамайды.

Балалар мен жасөсірімдердің дене шынықтыру клубтары туралы айтатын болсақ, оларды саны өсудің орнына жылдан жылға қысқарып барады, егер 2011 жылы **651** болса, 2012 жылдың қорытындысы бойынша небәрі – **626** қалды. Бұл ретте оларды дамыту мәселесімен Білім және ғылым министрлігі ғана емес, жергілікті атқарушы органдар да айналысуы тиіс.

Қазақстанның 2020 жылға дейінгі даму стратегиясында Мемлекет басшысы 2020 жылға қарай дене шынықтырумен және спортпен шұғылданатын азаматтардың санын 30%-ға дейін жеткізу, соның ішінде

балалар мен жасөспірімдердің санын – 15%-ға жеткізу туралы тапсырмасын есепке ала отырып, Сіздерден, құрметті депутаттар, жергілікті жерлерде мектеп және студенттер спортын, сонымен қатар бейімді дене шынықтыруды дамытуға қолдау көрсетулеріңізді сұраймын.

Өздеріңізге белгілі болғандай, Мемлекет Басшысы «Қазақстан – 2050: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Дене шынықтыру мен спорт мемлекеттің айрықша назарында болуы тиіс. Нақ сол саламатты өмір салты ұлт денсаулығының кілті болып саналады. Алайда елде барлығы үшін қолжетімді спорт нысандары, спорт құрал-жабдықтары жетіспейді. Осыған байланысты Үкімет және жергілікті органдар дене шынықтыруды, бұқаралық спортты дамыту және типтік жобадағы дене шынықтыру-сауықтыру нысандары, соның ішінде, аула нысандары құрылысы бойынша шаралар қабылдау қажет...» деген болатын.

Бұл кездейсоқ дүние емес. Спорт инфрақұрылымының тұрақты өсу тенденциясына қарамастан, негізінен республика бойынша спорт ғимараттары, кәсіпорындар мен оқу орындарында, жергілікті жерлерде және жаппай демалыс орындарында, әсіресе ауылдық жерде спорттық құрал-жабдық жетіспеген күйінде қалып отыр.

Спорттық резерв туралы айтар болсақ, бұл жерде балалар мен жасөспірімдердің спорт мектептеріне (БЖСМ) ерекше мән беріледі, олар жоғары дәрежелі спортшыларды даярлау жүйесінде бірінші саты болып табылады. БЖСМ мақсаты мен міндеттері – спорт резервін даярлау, жас спортшылардың спорттық шеберлігін жетілдіру ғана емес, сонымен қатар бұқаралық спортты дамыту болып табылады.

2012 жылдың қорытындысы бойынша республикада 418 БЖСМ жұмыс істейді, соның ішінде біреуі – республикалық маңызға ие, олардағы балалар мен жасөспірімдер саны – **265 мыңнан** асады.

Жыл сайын спорт түрлерінен ұлттық құрама командалар құрамында БЖСМ спортшыларының саны арта түсуде.

Сонымен қатар, әле де шешімін таппаған проблемалар баршылық:

1) БЖСМ желісін дамыту, олардың саны осымен үш жыл қатарынан бір деңгейде тұр. Біз осы күнге дейін 1991 жылғы деңгейге қол жеткізе алмай отырмыз. Бұл міндет Салалық бағдарламада қойылған, алайда жергілікті деңгейде шешілмей отыр.

2) спорт базаларының жетіспеушілігі өткір сезіледі.

Мемлекет Басшысы қойып отырған міндеттерді шешу үшін, Агенттік дене шынықтыру және спорт саласының жай-күйі мен дамуына өңірлер бойынша талдау жүргізді.

Салаға жүргізілген талдау көрсеткендей, елде бұқаралық спортты дамытудың негізгі проблемасы – қажетті спорт инфрақұрылымының жетіспеуі болып табылады.

2012 жылдың қорытындысы бойынша республикада **33 мың 347** спорт ғимараты бар, оның ішінде – **21 мың 450-і** ауылдық жерде орналасқан.

Соның ішінде дене шынықтыру-спорттық мәндегі объектілер саны - **7 026**, спорт мектептері – **1 383**, білім беру мекемелері объектілерінің саны – **24 938**.

2011 жылмен салыстырғанда спорт ғимараттарының саны **733-ке** артқан, соның ішінде **273** спорт ғимараты – ауылдық жерде.

Жергілікті жерлерде әкімдіктер қолданыстағы спорт ғимараттарын, спорт алаңдарын қайта қалпына келтіру және жаңарту, сонымен қатар халық тығыз орналасқан және жаппай демалатын орындарда қымбат емес спорт залдары мен спорт ғимараттарын салу жөнінде біршама шаралар қабылдауда. **Алайда бұл шаралар бүгінгі таңда жеткіліксіз болып отыр.**

Дене шынықтыру мен спорттың инфрақұрылымын одан әрі дамыту үшін облыс әкімдіктерімен бірлесіп төмендегідей шаралар қабылдауымыз. Айталық, әрбір ауданда және облыстық бағыныстағы қалада жергілікті бюджет пен инвестициялар есебінен, сондай-ақ республикалық бюджеттен 70% және жергілікті атқарушы органның бюджетінен 30% қаржыландыра отырып, жер учаскесін міндетті түрде бөлу арқылы және қажетті инженерлік коммуникацияларды жүргізе отырып, үлгілік дене шынықтыру-сауықтыру кешендерін (ДСК) салу қолға алынуда.

Бүгін **облыс әкімдіктерінің бұл шараға дайындығы бар** екендігі туралы айтуға болады.

Аталған кешендер халыққа, соның ішінде мүмкіндігі шектеулі жандарға дене шынықтыру-сауықтыру қызметін ғана көрсетіп қоймайды, **сонымен қатар оларды спорт залдары жоқ немесе жетіспейтін мектептер пайдалана алады, түрлі спорттық-бұқаралық немесе мәдени іс-шараларды өткізу үшін пайдаланылатын болады.**

Бұған қоса, «Концессиялар туралы» заңның қолданысқа енгізілуін ескере отырып, Агенттік мемлекеттік-жеке меншік әріптестік аясында ДСК салу үшін әлеуетті инвесторларды іздестіру жұмысын бастады.

Жоғарыда баяндалғандар негізінде, Агенттіктің алдында Қазақстанның 2030 жылға дейінгі әлеуметтік даму тұжырымдамасын, дене шынықтыру және спорт саласын әлеуметтік жаңғырту бөлігіндегі мәселелер бойынша іске асыру жөнінде міндеттер тұрғанын айтқым келеді.

Тұжырымдама 2016 жылдан бастап **кәсіпорындар мен ұйымдарда** жұмыс берушілер әзірлеген бағдарламаларды енгізуді көздейді, аталған бағдарламалар жұмыс орындарында қызметкерлердің денсаулығын нығайтуға, салауатты өмір салты қағидаттарын ұстануға бағытталған.

Сондай-ақ 2014 жылы елдің оқу орындарында дене шынықтыру мен спорттан сыныптан тыс сабақтар желісін кеңейту жөнінде шаралар кешенін әзірлеу жоспарланып отыр, бұл **2017 жылға қарай балаларға, жасөспірімдер мен жастарға арналған спорт секциялары мен клубтарының желісін арттыруға мүмкіндік береді**, әсіресе ауылдық жерде **20%-ға арттыру** мүмкіндігі туындайды.

Жалпы алғанда, **2030 жылға қарай дене шынықтырумен және спортпен жүйелі түрде шұғылданушылардың үлесі кемінде 40%-ды құрауы тиіс.**

Осылайша, **Агенттіктің алдына дене шынықтыру және спорт саласында одан әрі әлеуметтік жаңғырту жөнінде ұзақ мерзімді міндеттер қойылған**, оларды шешуге бүгіннен бастап кірісу қажет.

Сонымен қатар, балалар мен жасөспірімдер спортының төмен деңгейде дамуы, халықтың денсаулығын нығайту мәселесі бойынша төмен нәтижелер, өткізілетін іс-шараларды, соның ішінде бұқаралық спортты насихаттау және дәріптеу жөніндегі іс-шараларды материалдық-техникалық, кадрлық және қаржылық қамтамасыз етудің жетіспеуі, дене шынықтыру және спортты дамыту мәселелерін регламенттейтін нормативтік құқықтық базаның жетілдірілмеуі, **бүгінгі таңда дене шынықтыру және спорт саласын тиімді дамытуға мүмкіндік бермей отыр.**

Осыған орай, сөз соңында, **құрметті депутаттар**, Сіздерден Агенттікті бұқаралық спортты дамытудың келесі мәселелері бойынша қолдауды сұраймын:

1) республиканың барлық мектептерінде сыныптан тыс спорт секцияларын жүргізгені үшін дене шынықтыру пәнінің мұғалімдеріне қосымша ақы төлеу;

2) ел өңірлерінде **38** дене шынықтыру-сауықтыру кешенін салу, **оның 15-ін – 2014 жылы** мемлекеттік бюджеттен **70%**, жергілікті бюджеттен **30%** мөлшерінде бірлесіп қаржыландыру бағдарламасы бойынша салу;

3) қазіргі уақытта Парламенттің қарауына енгізілген «Дене шынықтыру және спорт туралы» заңды қабылдау.

4) аталған проблемаларды шешу үшін және дене шынықтыру мен спорт саласын одан әрі тиімді дамыту үшін жеке мемлекеттік Бағдарлама қажет.

Дәл осы мәселені Мемлекет Басшысы **«Қазақстан – 2050: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты»** атты Қазақстан халқына Жолдауында **«...Бұқаралық спорт және жоғары жетістіктерге жеткізетін спорт кешенді жүйелі тәсілді талап етеді. Тек саламатты ұлт қана бәсекелестікке қабілетті болмақ, - деп атай келе, Үкіметке әлемдік озық тәжірибені есепке ала отырып, бұқаралық спорт пен жоғары жетістікке жеткізетін спортты дамыту бағдарламасын әзірлеуді»** - тапсырған болатын.

Осыны іске асыру үшін Агенттік ағымдағы жылы Дене шынықтыру мен спортты дамытудың 2011-2015 жылдарға арналған салалық бағдарламасына спорт инфрақұрылымы мен индустриясын дамыту үшін мемлекеттік-жеке меншік әріптестік қағидаттарын енгізу, ел өңірлерінде ДСК салуды қамтамасыз ету бөлігінде өзгерістер мен толықтырулар енгізуді қамтамасыз еткен болатын. **Алайда саланың күрмеленіп қалған проблемалық мәселелерін шешу үшін бұл да жеткіліксіз.**

Назарларыңызға рахмет.